

SIR HENRI DETERDING

„Mijn veld is de wereld.”

Het is alweer eenige weken geleden, dat te St Moritz, waar hij zoo graag vertoefde en waar hij zijn eigen villa „Olga” had, onze landgenoot, Sir Henri Deterding, de beroemde oud-directeur van „de Koninklijke,” overleed.

Wij hebben opzettelijk wat gewacht met over hem te schrijven. Het is natuurlijk geen kunst groote woorden te gebruiken bij het overlijden van dezen man, woorden, die daveren door de wereld, namen te noemen als die van Napoleon en Cromwell, wier karaktertrekken men aan hem toegeschreven heeft. Wat hebben wij daar echter aan; groote woorden doen ons toch den mensch niet zien en om dien mensch moet het ons altijd opnieuw weer te doen zijn. Het is geen kunst kolom na kolom te vullen met de groote daden van Henri Deterding, maar ook daarmede krijgt men nog geen inzicht in den mensch Deterding, hoogstens in den koopman, die zich opgewerkt heeft tot bouwver van een handelsimperium. Neen, als wij den mensch willen leeren kennen, moeten wij naar hem luisteren en ons dan stil neerzetten, afzijdig van het rumoer der massa, om te overdenken wát hij ons heeft gezegd. En als wij dát hebben gedaan en wij kijken daarna met een langen blik naar de beeltenissen, die van hem bewaard zijn, dan eerst gaan we, veronderstellen wij, den mensch zien. En misschien iets meer begrijpen van de grootheid van dezen mensch.

Het is merkwaardig en verkwikkend tegelijk, hoe waarlijk groote mannen tegenover de nagedachtenis hunner moeders kind gebleven zijn. Nóg zien wij den stokouden Lohman vóór ons, zooals hij in zijn laatste levensjaar, vermoeid van een leven van strijd en van moeite, achterover leunde in zijn stoel, maar met een glimlach van verheerlijking om de anders zoo strakke lippen. Die glimlach verscheen om den mond van den tachtiger, toen hij aan zijn moeder dacht, ons van die moeder vertelde. Wij kunnen wel zeggen: het ontroerde ons geweldig en is ons altijd bijgebleven als een heilig oogenblik.

Zooals Lohman, de vurige kampvechter voor de Christelijke school, tot ons over zijn moeder sprak, hebben vele andere grooten het op het papier gedaan. Wij gaan ze hier niet noemen, wij houden ons nu bezig met Deterding. Maar wél wil ik zeggen, dat ik met bewogen hart kennis genomen heb van de woorden, waarin deze machtige der aarde, die zooveel kans geloopt heeft door hen, die allereerst willen leven uit den geest, te worden misverstaan, zijn moeder herdacht.

Deterding was een zeemansjongen uit Amsterdam. Van ouder op ouder waren zijn vaderen zeelieden geweest. Zijn eigen vader was dit ook: een wakkere zeekapitein, die van de verre landen, door hem bereisd, heel wat herinneringen had meegebracht naar huis en die, ook in de souvenirs van verre reizen, tot zijn kinders sprak, nadat hij gestorven was. Want hij was amper twee en veertig jaar, toen hij uit zijn gezin door den dood werd weggeroepen.

Er zijn kinderen, die geen oog hebben voor zulk een tragedie; het zullen door den regel geen al te beste zonen worden voor de moeders, die met een geweldige taak achterblijven. Maar de jonge Henri Deterding toonde zich van anderen aard, en als wij lezen, hoe hij, jaren later, over zijn moeder sprak, gevoelen wij onmiddellijk, dat hier een jongen met een hart zich aan zijn moeder wijdde. Maar we willen hemzelf laten spreken in eenvoudige woorden, die direct hun weg vinden naar ons hart.

„Op een avond riep mijn moeder mij bij zich, en legde mij uit, zoo kort als een Hollandsche vrouw dat pleegt te doen, die ook in oogenblikken van ontroering geen woorden verspilt, dat ons kleine kapitaalje zoo goed als weggesmolten was. De opvoeding van de twee oudere jongens had natuurlijk geld gekost. Ik moest dus maar zien hoe ik vooruit kwam in de wereld.

„Ik werkte hard op school, zoodat ik binnen drie jaren tamelijk goed Engelsch, Fransch en Duitsch kon spreken, en

mijn diploma al in mijn zak had. En als ik wat harder heb gewerkt dan andere jongens van mijn leeftijd, dan deed ik dat omdat ik veel aan mijn moeder dacht en ik vind in alle oprechtheid, dat men dat wat meer moest doen. Een man moet zich altijd afvragen of hij wel genoeg voor zijn moeder heeft gedaan. Want het komt niet aan op de woorden, maar op de daden.

„Ik hoorde onlangs den zoon van een werkende vrouw tot een vriend zeggen, dat hij voor zijn moeder door het vuur zou gaan. Maar toen haar die trotsche verzekering werd overgebracht, zeide zij nuchter: „Ik wou, dat hij maar liever een beetje eerder opstond en thee voor mij zette!”

„Voor mij was het de droevigste dag in mijn leven, toen ik aan het geopende graf van mijn moeder stond. Ze is heel oud geworden. En ik vond, dat het leven haar toch zoo weinig had geschonken. Maar zij vroeg ook heel weinig voor zichzelf. En hoeveel had zij zelve geschonken met gulle hand. In de eerste plaats had zij ons een hooge opvatting van plicht bijgebracht. Ik weet wel, dat vele andere mannen hun moeders op dezelfde wijze hebben geprezen, maar ik wilde dit toch zeggen.”

Ik zou zoo zeggen: zulke woorden eeren zoowel de moeder als den zoon. Men kan ervan op aan, dat voor een man, die groot geworden is en over heel de wereld zijn heerschende macht heeft laten gevoelen, en die dan zóó over zijn moeder spreekt, geen mensch ter wereld bestaat, die haar geliefd beeld vermag te overschaduwen. Deze man heeft heel zijn leven door de teedere heugenis aan zijn moeder medegenomen als een weemoedige herinnering, welke verzacht. En als ik die woorden lees en nóg eens lees, dan krijg ik behoefte in de oogen van dezen man te kijken zooals het portret hem ons geeft en dan meen ik in dien oogopslag, den oogopslag van den heerscher, ook iets oneindig zachts en schuchters te zien. Daar is weemoed in dien blik en de gedachte wil niet bij mij weg, dat zoo'n mensch niet alleen gebouwd kan hebben om 't bouwen zelf, in den grond der zaak de tragische bezetenheid van zoo tal van groote mannen, maar ook om den zegen, dien hij er anderen door geeft. Want iemand, die op zoo fijne, kiesche en tevens trotsche wijze over het bezit van zulk een moeder spreekt, moet in zijn hart veel goede dingen hebben. En dit alles overdenkende in een avond zóó stil, dat het mogelijk wordt, zijn gedachten heen te boren naar het hart van een anderen mensch, komt ook de weer als zoo dikwijls, bevrijdende gedachte in mij op: Hoe héérlijk is de taak van zelfverloochening en liefde der moeder en hoe dwaas de moderne wereld, die dáárvan helaas zooveel veronachtzaamt en miskent. Want het zijn onze moeders, die het nieuwe krachtige bloed aan de menschheid moeten schenken.

Wij spraken daar als onze meening uit, dat een man als Deterding niet slechts heeft gebouwd om het bouwen alleen, maar ook om door zijn werk aan anderen goed te doen. Laten zij, die zoo gemakkelijk ten aanzien van vermogende menschen het woord „kapitalist” uitspreken, daar toch vooral aan denken bij een man als Deterding. Zeker, in den gangbaren zin van het woord was hij kapitalist, maar wij kunnen het begrijpen, dat hij zelf dit woord verfoeide, omdat hij aan de gedachte van „arbeid” veel en véél grooter plaats in zijn denken gaf dan aan het woord „geld.” Het was de arbeid allereerst, dien hij vereerde.

Deterding heeft eens een onderhoud gevoerd met den eveneens pas gestorven paus, die, aldus Deterding, de eenvoud zelf was. Zijn eerste vraag luidde, hoeveel menschen er in zijn dienst waren. Deterding moest er even over nadenken en zeide toen: In Engeland zes- en over de heele wereld dertig- à veertigduizend. En toen sprak de Paus: „De stoffelijke opbrengst van zulk een reusachtige onderneming boezemt mij niet het minste belang in. Wát indruk op mij maakt is het grenzelooze gelukkige gevoel, dat voor u ontstaan moet uit de wetenschap, dat uw levenswerk voor zoovele duizenden gezinnen alles te beteekenen heeft.” En hierop laat Deterding dan zelf, tegenover ons, volgen: „En toen de Paus dit zeide, sprak hij van het éénige ding.

dat er het meest op aankomt voor alle groote mannen, die dien naam verdienen en die aan het hoofd staan van groote ondernemingen."

Wat dunkt u, lezer, bevalt u deze mensch? Misschien zult ge zeggen: niemand kent het binnenste des mans dan God alleen, en dan antwoorden wij: Zeker, zoo is het met ons allen gesteld. Maar hij, die voor zichzelf iets van eigen fouten en tekortkomingen beseft, allereerst voor God maar ook tegenover de menschen, zoo iemand moet toch wel voelen, wat er zuiver in anderer woorden is. Ik voor mij heb niet vaak op zuiverder wijze de innige vreugde gevoeld in menschelijke woorden dan in dit woord van Deterding. En zij kloppen met zijn leven, want deze man, die

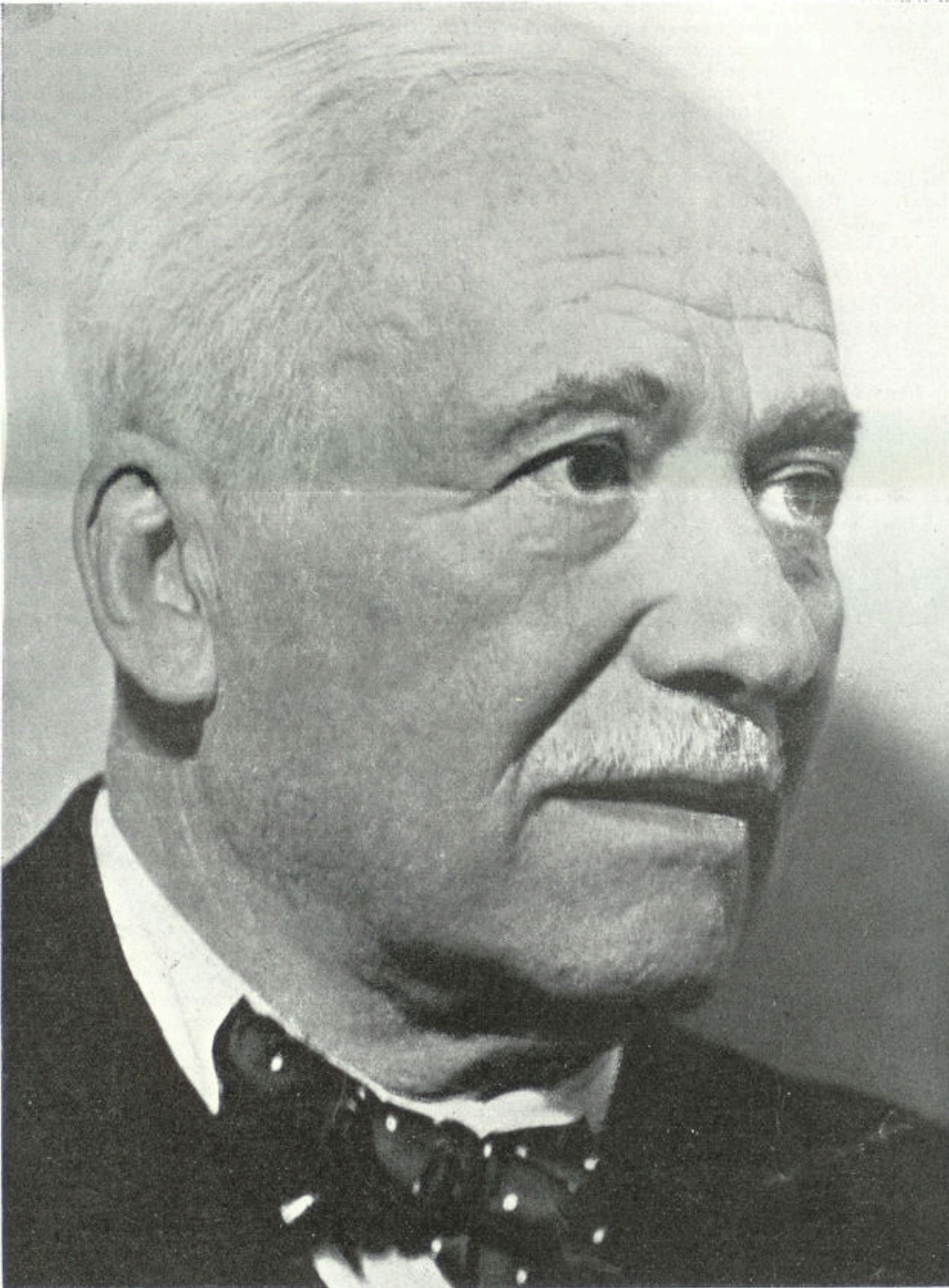
hard en streng, wellicht onverbiddelijk streng kon zijn, heeft met zijn menschen meegeleefd. Zijn mildheid is nog wel op andere wijze gebleken dan door zijn vorsteliijken aankoop van het Nederlandsch landbouwsurplus ten behoeve van den nood in Duitschland of door den aankoop van een kostbaar schilderij ten behoeve van zijn land, dat hij ondanks alles was blijven liefhebben. Die mildheid is, naar zijn vrienden hebben gezegd, ook gebleken in dat stille werk van barmhartigheid ten bate van menschen, die het hard hadden in het leven.

Daar zit voor jonge menschen iets bijzonder leerzaams in de geschiedenis van dezen grooten man en als zij naar

zijn eigen woorden willen luisteren, kunnen zij veel goeds van hem leeren. „Ik geloof stellig," zoo heeft hij zelf dan gezegd, en laten onze jonge menschen het met gulden letteren schrijven, „dat ieder man, die eenmaal zijn taak begint, op datzelfde oogenblik den sleutel tot het succes daarvan in handen heeft. Het moet ieder onzer gelukken, de deur te openen, indien hij slechts den juisten sleutel gebruikt. En die sleutel heet: e e n v o u d." Hoe Deterding dit beoelde?

Hij heeft niet nagelaten dit te preciseeren: „Ik bedoel daarmee, dat ieder van ons moet trachten, zijn persoonlijk leven in alle opzichten te vereenvoudigen en dat hij ieder vraagstuk, dat zich voordoet tot zijn eenvoudigsten vorm moet trachten te herleiden. Ik heb mij steeds gehouden aan de theorie, dat bijna ieder man kan slagen, als hij alles in zijn leven tot aan den n-n-grad weet te vereenvoudigen. Veertig jaar lang heb ik die theorie van mij in practijk trachten te brengen, dag in dag uit."

Deterding heeft dit zelfs met een voorbeeld verduidelijkt. Hij was als jonge man in Indië gekomen, nadat hij op een keer zijn moeder verblijd had met de mededeeling te zijn geslaagd als nummer één van tweehonderd examinandi voor een plaatsing in Indië bij de Ned. Handel Maatschappij. De jonge Deterding was naar Medan gestuurd.

Daar vertelde de boekhouder op zekeren dag de agent der Maatschappij, dat de boekhouding te Deli in de war was geraakt en daar moest Deterding nu maar eens heen, om het weer in orde te brengen. Deterding zag daar wel wat tegen op, vooral toen hij in de gelegenheid kwam, met eigen oogen den rommel op te nemen. Daar was zóó'n hopelooze verarring in de boekhouding, dat er geen begin of eind aan te zien was.

Toen hij er een week aan gewerkt had, vroeg de onder-agent, of Deterding dacht, dat hij het zou kunnen uitknobelen. Het antwoord luidde: Dat zal ik u Maandagmorgen zeggen. 't Was toen Zaterdagmiddag. En Deterding, die vermoed was, gebruikte het vrije week-end om eens flink te gaan wandelen; uren achtereen wandelde hij, maar zijn hersens stonden intusschen niet stil. En toen hij weer het werk aanpakte, vónd hij zijn methode. Hij schoof heel dien verwarden rompslomp opzij en begon met nieuwe boeken aan te schaffen, waarin hij van den dag van zijn aankomst alle nieuwe posten boekte, om dan van die nieuwe posten uit terug te werken. Na vier maanden was alles „voor elkaar” en zijn werkgevers waren zóó tevreden, dat hij 75 procent salarisopslag kreeg. „Zooveel opslag tegelijk heb ik later nooit meer gehad,” besloot Deterding zijn verhaal. En hij voegde er bij: indien ik had toegelaten, dat die verwarde boekhouding mij boven het hoofd was gegroeid, dan zou ik nu waarschijnlijk nóg een boekhoudertje zijn. Maar ik bestreed het monster met de honderd koppen, met het wapen van den eenvoud.

Nietwaar, zoo'n praktische levensles, gratis gegeven door een man, die het zóóver gebracht heeft, kan goud waard zijn voor onze jonge menschen. Wij hopen dan ook van harte, dat zij hieruit iets willen leeren, leeren van den man, die, in later jaren, ook aan hèn heeft gedacht, toen hij een fonds stichtte om wakkere Nederlandsche jongens naar Indië te laten reizen, om daar met wijd open oogen iets leerzaams te zien en die, bij zijn eere-promotie tot doctor aan de Hoogeschool van Delft, vooral de jonge menschen zijner grootste onderneming het trotsche gevoel van saamhoorigheid bijbracht, toen hij zei: „Ik voel me evengoed een lid van het personeel der Koninklijke als jullie en jullie belangen liggen me na aan het hart.” Als leider van de Koninklijke voelde hij zich zelfs met den jongsten bediende één.

Maar nu hebt ge nog niets van de „Koninklijke” zelf gezegd, zal misschien iemand opmerken, die het einde van dit artikel binnen zijn gezichtsveld ziet. Ik ben ook niet voornemens het te doen; ik wilde alleen maar een enkele flits laten vallen op dezen mensch. Wie iets over de „Koninklijke” lezen wil, zal het uit de gedenkboeken hebben te halen, waarin hij lezen kan, hoe de jonge employé van de Ned. Handel Maatschappij in Indië kennis maakte met Kessler, den geweldigen werker van de Koninklijke, die juist op dat oogenblik naar een geschikten helper omkeek. Maar Kessler kon niet overal tegelijk zijn en voelde bovendien, dat hij ook een man met zakeninzicht wel zéér naast zich noodig kreeg.

Kessler vond Deterding en hij verwachtte véél van den jongen man, dien hij o zoo graag aan zijn onderneming verbond en die ook wel wilde, maar toch niet al te haastig toebeet. Hoéveel hij van Deterding verwacht heeft, hij zal nooit hebben gedacht, dat deze, meer nog dan hij zelf, de man van de „Koninklijke” zou worden, en dat deze vlotte jonge kerel door de stichting van de grootste particuliere handelsvloot der wereld en het tot stand brengen van een der grootste verkoopsorganisaties, de „Koninklijke,” (toen eigenlijk nog een kleine maatschappij, die voor haar leven vocht,) zou opheffen tot de geduchte tegenstandster van de Standard Oil van Rockefeller. De geweldige Rockefeller was er in geslaagd al wat kleiner was in zijn zaken op te nemen — op de Koninklijke Shell liep zijn kracht zich te pletter, en de man, dien hij tegenover zich vond, was Sir Henri Deterding. Maar dáárover kunnen wij hier, in dit artikel, niet verder ingaan, want alweer:

't was ons allereerst om den mensch Deterding te doen en niet om zijn geschiedenis als organisator en handelman. Maar dat willen wij wel zeggen: ook hier was voor onzen grooten landgenoot alwéér de sleutel, die toegang gaf tot zijn succes, de eenvoud.

Mijn veld is de wereld, is de fiere, zelfbewuste uitspraak, die óók van Deterding is. Daar zit een geweldig perspectief in dit woord en wij hopen voor onze jonge menschen, dat zij er den moed uit putten, zelf in zoo'n perspectief te kijken. Laten zij niet alleen trots zijn op dezen man, die onze landgenoot was, die net als zij onder den wijden hemel van Holland geboren werd en er zijn jongensjaren onder leefde en die zich, ook later niet, nooit zijn eenvoudige afkomst heeft geschaamd en eenmaal zeide: als Nederlander ben ik geboren, als Nederlander wil ik ook sterven. Een créateur de valeurs, een schepper van waarden, heeft Dr Colijn, die jaren lang zijn medewerker was, hem genoemd, meer nog: een empire-builder, bouwer van een (handels) imperium, een benaming, waarmede hij naast onzen grooten Coen komt te staan, die ook als eenvoudig koopman naar Indië trok en die daar ons gezag fundeerde. Naast Coen en dus: naast onze allergrootste vaderlandsche figuren.

En nu, aan het einde van deze beschouwing, kijken we wéér naar Deterdings portret: een weemoedigen oogopslag, iets van een weeken trek om den moedigen mond merken wij op. wij hebben den mensch Deterding meenen te zien, den rusteloos werkenden mensch, voor wien gèld gelukkig niet het hoogste is geweest, maar voor wien het zegen verspreiden door werk veel méér heeft geteld. Laat ons hopen, dat er in zijn diepste wezen nog een ánder verlangen heeft gewoond en dat dit verlangen hem de genade heeft doen deelachtig worden, welke elk mensch van noode heeft.

Q. A. de R.

CONTACT MET DE JONGEREN

Behoed uw hart

In nieuwe spelling

Misschien heeft deze of gene onder jullie, bij het lezen van wat hierboven staat wel direct gedacht aan de bekende reclame-slagzin van Hag's koffie: Spaar uw hart!

Maar heus, daarmee heeft onze spreuk, ons „motto” niets te maken. „Behoed uw hart” is het belangrijke begin, tevens de kern van een wijze raad van Salomo. Willen jullie hem geheel horen? Hij luidt: „Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.” *) En zo begrijp je dus terstond, dat Salomo niet gedacht heeft bij deze raadgeving aan het hart als centraal orgaan van de bloedsomloop, maar aan ons hart als het centrum van ons innerlijk leven, onze geest, ons gemoed.

Er zijn veel zaken, stoffelijke vooral, waarop we zuinig zijn, nietwaar? Dingen, die we goed bewaren, verzorgen, onderhouden, die we telkens veilig opbergen en waarvan we niet gaarne zouden zien, dat ze beschadigd, verontreinigd of bedorven werden. We trachten ze in zo goed mogelijke staat te houden en laten ze, indien ons dit gelukt, met trots aan anderen zien. Ik wed, dat elk van jullie wel iets bezit, waaraan hij of zij zeer gehecht is en alle zorg besteedt. De een heeft een postzegelverzameling, de ander boeken of foto's, een derde een aquarium of herbarium, een vierde weer wat anders.

Maar verre boven al deze dingen van stoffelijke aard gaat uit de waarde van een ander persoonlijk bezit, ons innerlijk leven.

En verzorgen we dat ook? Beschermen we dat ook? Of vergeten we het misschien?

En toch, het is zo teer en kwetsbaar.

Laten we in onze verzamelingen iets toe, dat er niet in hoort, dat verontreinigt of beschadigt? Neen, hè? We waken er angstvallig voor.

*) Spr. 4 : 23.